

II. Čechoslováci na západní frontě

Čs. antifašistická buržoazní emigrace na Západě budovala čs. vojsko z vojenských, ale hlavně z politických důvodů. I ona si uvědomovala, že k dosažení jakýchkoli cílů ve válce je zapotřebí především armády. Proto spoléhala na to, že ozbrojené síly zorganizované její péčí budou nasazeny do protifašistického boje a tím jí pomohou upevnit politické postavení v zahraničí. Počítala též s tím, že armáda zajistí i nutný základ budoucího buržoazního státního aparátu v poválečném Československu. Poslední, pro buržoazii nejdůležitější předpoklad, ovšem zcela selhal. Čs. buržoazní emigrace se sice podílela

na vládě Národní fronty, ale nezaujala své bývalé pozice v novém státě, neboť výsledek čs. protifašistického hnutí ovlivnily mnohem mocnější síly, nežli byla buržoazie s to původně předpokládat.

Avšak bez ohledu na politické úmysly čs. buržoazie je skutečností, že českoslovenští vojáci na západní frontě nasazovali své životy proti nejúhlavnějšímu nepříteli lidské civilizace a pokroku, proti fašistickým uchvatitelům, že šířili dobré jméno Československa. To je zařazuje na čestné místo v protifašistickém národně osvobozeneckém boji našeho lidu.

POLSKO (1939)

V polském Krakově se na jaře 1939 začala formovat první čs. zahraniční vojenská jednotka z níž vyrůstaly další čs. formace jak na Západě, tak v Sovětském svazu. Krakovem a později bronovickým i leszenským táborem prošly stovky československých dobrovolníků, kteří nakonec odešli do Francie, na Střední východ i do Sovětského svazu.

Velitelem jednotky byl podplukovník Svoboda. Pod jeho velením byly položeny základy k předpokládané organizaci — jednoho pěšího praporu, dělostřeleckého oddílu, letecké perutě, tankové roty, spojovací, ženijní, zákopové, minometné a protitankové čety.

3. září, tedy již po vypuknutí války, vydal polský prezident I. Mościcki dekret o vytvoření tzv. České a slovenské legie v Polsku. Tím dostala čs. jednotka oficiální charakter. Jistá část československých vojáků, zejména letců, vstoupila přímo do polské armády.

Rychle postupující válečné události a rozklad Polska nedovolily zamýšlenou organizaci dovést do konce a vyzbrojit čs. vojsko alespoň nejnужnějšími zbraněmi. V nastalém chaosu museli naši vojáci ustupovat a unikat tak nebezpečí, že budou zajati rychle postupující německou armádou. I tak tvořily pevný vojenský celek,

který zasáhl i do bojů (např. v Brodech, Lublinu a hlavně v prostoru Tarnopole).

FRANCIE (1939—1940)

Ve Francii, kde vzniklo oficiální odborové centrum Čechoslováků, do podzimu 1939 se soustředilo několik tisíc dobrovolníků. Francouzská vláda však odmítla československou žádost formovat na svém území samostatné čs. jednotky. Vyhradila pro naše vojáky pouze menší počet míst v koloniální armádě a zejména pak v cizinecké legii.

Teprve po vypuknutí války se situace změnila. Již 2. října došlo k sjednání čs.-francouzské dohody o obnovení čs. armády ve Francii, která se stala podkladem pro organizaci čs. vojska. V listopadu 1939 vznikl Čs. národní výbor, který se měl ujmout organizace čs. ozbrojených sil na francouzském území.

Střediskem čs. jednotky se stalo jiho-francouzské městečko Agde. Později se československé útvary rozložily v širokém okolí, zejména pak kolem města Béziers. Počátkem roku 1940 se ustavila 1. čs. divize, která měla přes 11 000 mužů. Jejím velitelem byl jmenován generál Viest.

Letci byli přímo — buď jednotlivě nebo po skupinách — zařazováni k francouzským perutím. Již v prosinci 1939 odešla

první část stíhačů na frontu. V květnu 1940, kdy se válečné operace přenesly na západní frontu, zasáhlo do bojů 170 československých letců. Ve dnech, kdy se bitva o Francii chýlila ke svému tragickému konci, tvořili čs. stíhači takřka čtvrtinu francouzského frontového stíhacího letectva.

Výsledky bojové činnosti československých letců ve Francii byly vynikající. Během května a června 1940 sestřelili naši stíhači 158 německých letadel. Čs. letectvo ve Francii ztratilo 1032 mužů.

Počátkem června, kdy se zhroucení Francie již zřetelně rýsovalo, francouzské velení povolalo urychleně na frontu čs. divizní pěchotu (dva pěší pluky). Českoslovenští vojáci v té době ještě neskončili svůj výcvik a také jejich výzbroj byla neúplná. V polovici června stály již oba pluky na frontě východně od Paříže, kde zasáhly poprvé do boje. Tlak nepřítele byl silný. Francouzská vojska nebyla s to se zachytit na připravených obranných postaveních a neorganizovaně ustupovala. Čs. jednotky nemohly pochopitelně změnit celkovou situaci a byly přinuceny rovněž k ústupu. Pouze na větších tocích — na Seině, Marně a Loire — pokusily se s nemnoha dosud organizovanými francouzskými útvary zastavit postup německých vojsk, přičemž docházelo ke krvavým střetnutím.

19. června, kdy situace na francouzském válečném poli byla již beznadějná, na rozkaz francouzského velení odpoutala se čs. divizní pěchota od nepřítele, který pronikal již bez odporu, a zamířila na jih. Tři dny poté Francie kapitulovala!

Čechoslováci se ctí splnili své bojové úkoly. Jejich ztráty byly ovšem vysoké. Na frontě zůstalo 1635 mužů.

VELKÁ BRITÁNIE (1940—1942)

Po podepsání francouzsko-německého příměří soustředily se zbytky čs. pozemních vojsk na jihu neobsazené Francie. Tam musely složit zbraně a očekávaly odjezd do Velké Británie. Z původního stavu 1. čs. divize byly evakuovány necelé 4 000 vojáků. Do Anglie přibýlo postupně rovněž více než 900 letců.

Po britském uznání ustavila se v Londýně prozatímní československá vláda, jejichž součástí se stalo i ministerstvo národní obrany, v čele s generálem Ingrem.

V letních i podzimních měsících prožívalo čs. vojsko v Anglii hlubokou krizi. Více než 500 mužů vystoupilo z jednotky

na protest proti politickému i vojenskému velení. Ve vojsku vznikl i další vážný problém: v jednotkách se projevil nadbytek důstojníků, pro něž nebylo zařazení. Proto byly zřízeny zvláštní důstojnické čety, v nichž byli důstojníci zařazeni na roveň mužstvu, a to i pokud šlo o platové podmínky.

25. října 1940 podepsala čs. vláda s vládou Spojeného království dohodu o čs. branné moci:

— Čl. 1. Čs. branná moc bude organizována a použita pod velením britským, jakožto Nejvyšším velením spojenectvím.

— Čl. 2. Příslušníků čs. letectva bude použito v rámci Královského letectva. Čs. jednotky, přidělené RAF, budou uznány jako čs. letectvo, které zůstává součástí čs. branné moci. Vybraní důstojníci i mužstvo budou zařazeni do dobrovolnické zálohy Královského letectva (RAFVR) na dobu nynější války. Budou přisahat prozatímní vládě a Jeho Veličenstvu králi. Bude zřízen inspektorát čs. jednotek, který bude mj. prostředníkem mezi čs. MNO a britským ministerstvem letectví.

— Čl. 3. Čs. pozemní vojsko bude vytvořeno z čs. jednotek, které jsou nyní na území Spojeného království nebo které ještě tam přibudou, a z československých jednotek, které jsou na Blízkém východě. Toto vojsko bude podléhat britskému velení. Jeho jednotkám a útvarům budou velet čs. důstojníci. Bude přijata britská organizace, ale čs. plukovní prapor a všechny odznaky hodností a označení československé armády budou zachovány.

Na základě této dohody byla 1. čs. divize reorganizována v 1. čs. smíšenou brigádu. Jejím velitelem byl jmenován generál Miroslav (Neumann). Svazek, čítající v té době 3277 mužů, měl posádku v Cholmondeley u Chestru. Zde dostali čs. vojáci novou výzbroj i výstroj a zahájili výcvik. Vzhledem k latentnímu nebezpečí německé invaze na britské ostrovy byla Českoslovákům záhy svěřena ochrana některých důležitých objektů, pobřežních zařízení apod.

Zatímco příslušníci čs. pozemních vojsk v Anglii neměli okamžitou příležitost k bojovému uplatnění přímo na frontě, čs. letci byli ihned zasazeni do vzdušných operací. O letce byl tehdy velký zájem. Proto britské úřady daly ihned souhlas k postavení tří čs. perutí. 12. července byla v Duxfordu založena 310. stíhací peruť, brzy poté v Honingtonu 311. bombardovací

peruť a konečně v září, rovněž v Duxfordu, 312. stíhací peruť. Byl zřízen i Inspektorát čs. letectva, v jehož čele stál generál Janoušek.

Bitva o Británii, zahájená počátkem srpna 1940, byla do té doby největší leteckou bitvou v dějinách. Čs. letci byli proto postaveni před velmi náročný úkol. Museli se rychle přecvičit na britské letouny a zvládnout vedle základů britské taktiky vzdušných bojů i nezbytnou dávku znalosti anglického jazyka. Již 26. srpna zasáhla do boje nedaleko Londýna 310. peruť. Bitva byla tehdy již v plném proudu. Anglie se octla v kritické situaci. Nad ostrovy létaly denně stovky německých bombardérů, doprovázených silnou stíhací ochranou. Docházelo k častým soubojům. Naši letci dosáhli velmi dobrých výsledků a 310. peruť se brzy dostala mezi nejlepší britské perutě. 2. října zahájila bojovou činnost i 312. stíhací peruť. Byl jí svěřen úkol chránit vzdušný prostor nad přístavem a městem Liverpoolem, životně důležitým pro Británii. Peruť byla složena převážně ze zkušených pilotů, kteří již prošli bitvou o Francii.

Mnoho čs. letců bylo zařazeno přímo v britských resp. polských perutích. Nejlepším z nich a jedním z nejúspěšnějších stíhačů bitvy o Británii vůbec byl četař František, příslušník slavné polské 303. peruť, který během září sestřelil 17 nepřátelských strojů.

Čs. stíhači zničili nebo poškodili celkem 76 německých letadel. Přimo v boji padlo sedm čs. pilotů.

10. září odstartovala k prvnímu bojovému letu 311. bombardovací peruť. Cílem jejího útoku byl Brusel. Nálet byl úspěšný a všechna letadla se vrátila na základnu. Od toho dne létala peruť nad nepřátelské území takřka každou noc. Noční nálety hluboko nad kontinent byly velmi složitým a nebezpečným úkolem. Protiletadlová obrana hitlerovců byla velmi silná a a dobře organizovaná. Také špatné počasí, zejména nad britskými ostrovy, i poruchy strojů, zvláště nad mořem, byly vážnou překážkou.

311. peruť bojovala v rámci britského bombardovacího velitelství plných 20 měsíců — až do 25. dubna 1942. Za tu dobu vykonala při 148 úkolech 1011 útoků na 61 cílů v Německu, Francii, Holandsku a Itálii. Nejvíce náletů vykonala na Brest, Kolín n. R., Brémy, Hamburk, Mannheim, Kiel, Düsseldorf, Hannover, Münster a Bou-

logne. Ztráty byly poměrně značné — z 52 nasazených posádek bylo 23 sestřeleno nebo jinak zničeno, 5 vyřazeno pro zranění. Z původního stavu zůstalo v boji jen 46 procent posádek.

Koncem října 1940 přešla luftwaffe k barbarským nočním náletům na britská města. Teprve v únoru 1941 se začaly německé útoky snižovat; hlavní síly německého letectva se totiž začaly přesunovat na Východ — k válce proti SSSR. Britské letectvo se tehdy už neomezovalo jen na obranu, ale stále častěji přistupovalo k odvetným akcím. Vzdušné boje se tak poznamenávaly přesouváním nad nepřátelské území.

Na všech těchto operacích se podíleli i čs. stíhači. V květnu 1941 vznikla třetí — 313. stíhací peruť. O půl roku později přibyla ještě další čs. letecká jednotka — noční stíhací letka, součást proslulé britské 68. peruť. Kromě vzdušné obrany britských ostrovů chránili naši letci loďní dopravu, doprovázeli bombardovací svazy, napadali letiště, ostřelovali dopravní prostředky nepřítelů, jeho komunikace a ničili v přímých střetnutích nacistické letectvo. Např. od počátku r. 1941 do konce r. 1942 sestřelili nebo poškodili bezmála 200 německých strojů.

V květnu 1942 vznikla v Exeteru první vyšší čs. letecká jednotka — Čs. stíhací skupina, tzv. wing. Její součástí byly všechny čs. stíhací perutě. První významnější bojovou akcí čs. wingu byla účast v tzv. diepské výsadkové operaci v srpnu 1942. Přes naprostý neúspěch spojeneckých invazních sil naši letci splnili svůj úkol. Německé letectvo bylo tehdy ještě velmi silné. Nad vylodovací prostorem došlo k tvrdým soubojům. Přesto čs. wing vyšel z boje bez ztrát. Navíc zničil nebo poškodil 17 nepřátelských strojů.

STŘEDNÍ VÝCHOD

Českoslovenští vojáci zasáhli i do bojů, které vedli spojenci proti německo-italským vojskům na Středním východě i v severní Africe. Již na podzim 1940 vznikl v britské Palestině pod velením podplukovníka Klapálka 11. čs. pěší prapor — Východní. Jeho bojová cesta vedla od Alexandrie a Libyjské pouště, kde chránil letiště a jiné objekty, přes Sýrii, kde spolu s britskými vojsky potlačoval odpor francouzských vichystických kolaborantů, až po legendární Tobruk. Od konce října 1941 po celých šest týdnů pomáhalo 634 československých vojáků bránit tento důležitý

strategický bod, který ležel v hlubokém obklíčení Rommelových vojsk. Prapor působil v rámci polské brigády „Strzelców Karpachich“, která hájila západní úsek pevnostního perimetru. Úkolem Čechoslováků bylo držet svěšený prostor, průzkumnými hlídkami rušit nepřitele a zjišťovat jeho postavení, síly a zámysl. Západní úsek pevnosti byl považován za nejobtížnější, neboť fašistická vojska získala v tomto prostoru výhodná postavení a jejich přední linie byly vzdáleny od obránců pouhých 80 až 800 metrů. Pro naše vojáky, zvyklé na středoevropské podmínky, byl boj v poušti zvláštním a vyčerpávajícím úkolem.

Začátkem prosince 1941 prorazila britská 8. armáda postupující z Egypta nepřátelský kruh kolem Tobruku. 10. prosince vyrazili i obránci západního úseku ke konečnému osvobozovacímu útoku. Závěrečných bojů se zúčastnili i čs. vojáci. Obsadili několik důležitých bodů před vlastním postavením a pronásledovali ustupující fašisty dále na západ. Boj v Tobruku byl největší válečnou akcí čs. jednotky na Středním východě.

Po úspěšné obraně Tobruku čs. prapor přešel do zázemí a byl přebudován na 200. čs. lehký protiletadlový pluk — Východní. Měl ve výzbroji 42 protiletadlové kanóny. Jeho počty se pohybovaly kolem 1500 mužů. Velitelem zůstal podplukovník Klapálek. Pluk po nezbytném výcviku převzal obranu Haify, Bejrútu a posléze Tobruku. Po skončení válečných operací v severní Africe byl 200. čs. pluk v létě 1943 převezen do Anglie, kde splýnul s tamní čs. pozemní jednotkou. Během svého polního tažení ztratila Klapáčkova jednotka na sto padlých, raněných a nezvětných.

VELKÁ BRITÁNIE (1942—1945)

Na jaře 1942 byla 311. čs. bombardovací perut odvelena k britskému pobřežnímu letectvu, v jehož rámci jí připadl těžký a odpovědný úkol — hlídkovat a napadat lodě i ponorky nepřitele v Biskajském zálivu, v Severním Baltském moři i v Atlantiku, a rušit tak dopravu i útočné akce. To tedy znamenalo přímou účast v dlouhotrvající bitvě o Atlantik. 311. perut se těchto bojů účastnila již v minulém období, kdy ještě působila v rámci Bomber Command. Tehdy často napadala německé přístavy a účastnila se i významných operací britského letectva a námořnictva, jež vedly ke zničení silných německých válečných lodí „Prinz Eugen“, „Scharnhorst“ a „Gneisenau“.

Dlouhé lety nad oceánem trvající až 16 hodin byly vyčerpávající a nebezpečné. Zá-

sah nepřátelského stíhače nebo vážnější porucha na stroji znamenala zpravidla konec. Zjistit ponorku nebo jiné plavidlo nebylo snadné. Prostor nad oceánem byl nepřehledný, a proto nebylo divu, že každé setkání s lodí i každé střetnutí bylo pro letce mimořádnou událostí.

311. perut pokračovala v bojové činnosti u pobřežního letectva nepřetržitě až do 4. června 1945. Za tu dobu vykonala 2102 bojových letů v trvání takřka 22 000 hodin. Napadla 35 ponorek a zaútočila na 4 povrchová plavidla. Největšího úspěchu dosáhla koncem prosince 1943, kdy se jí podařilo potopit německou loď „Alsterufer“, pokoušející se proniknout bloádou s důležitým nákladem surovin z Dálného východu.

*

Když se v červnu 1944 spojenci vylodili ve Francii, účastnili se této nejvýznamnější operace na západní frontě i tentokrát čs. letci. Od prvního dne invaze doprovázeli čs. stíhači konvoje, směřující od britských ostrovů k Normandii a zajišťovali vojska ve vylodovací oblasti. Letci konali tři bojové lety denně a jednotlivé perutě při nich nalétaly 200 i více operačních hodin. V soubojích s nepřátelskými stíhači, kteří se v té době již jen zřídka objevovali ve vzduchu, dosáhli dalších vítězství.

Zatímco stíhači zabezpečovali přímo invazní akci a bombardovací letectvo razilo cestu pozemním vojskům, letectvo pobřežního velitelství, jehož součástí byla i 311. perut, hlídkovalo nad kanálem La Manche a pátralo po nepřátelských ponorkách a válečných lodích. Kanál byl uzavřen též spojenými námořními jednotkami, takže hitlerovcům se jen málokdy podařilo proniknout leteckou a námořní bloádou.

28. června se čs. stíhací perutě přesunuly na kontinent, aby z předem určených polních letišť přímo podporovaly pozemní vojska. Čs. wing dostal letiště B 10 u Plumetot, vzdálené pouhé 3 kilometry od předních linií. Byl to v rámci britského taktického letectva velmi náročný úkol. Přímá podpora pozemních operací ze vzduchu byla sice velmi efektivní, ale přinášela poměrně vysoké ztráty. Čs. letectvo, které nemělo již žádné větší rezervy, nemohlo si to dovolit. Proto nakonec — ke zklamání našich letců — britské velení rozhodlo přesunout čs. perutě zpět na britské ostrovy a zařadit je k velitelství vzdušné ochrany Velké Británie, v jehož rámci čs. letci již dříve působili.

3. července 1944 tedy skončila přímá účast čs. letců v invazní operaci. Za ne-

celý měsíc vykonával wing 174 operačních letů v trvání víc než 3500 hodin. Letci sestřelili nebo poškodili 11 německých strojů a vyřadili z boje mnoho válečného materiálu nacistické pozemní armády.

V létě 1943 přibyla do Anglie čs. jednotka ze Středního východu a posílila řady tamního našeho vojska. Z obou celků vznikla čs. obrněná brigáda, která čítala 4500 mužů. Jejím velitelem byl jmenován generál Liška.

Po invazi do Francie vyvstala reálná možnost, aby i čs. pozemní jednotka zasáhla aktivně do bojů na frontě. Začátkem září 1944 se přesunulo 4 200 Čechoslováků na francouzskou půdu. Britské velení, vědomo si ne příliš dobrých zkušeností s polským vojskem i nedostatečně zajištěného doplňování čs. svazku, rozhodlo zasadit brigádu na méně exponovaném úseku. Svěřilo čs. vojákům úkol — obléhat severofrancouzský přístav Dunkerque, v němž se opevnila asi jedenáctitisícová německá posádka. Brigáda, doplněná několika spojeneckými jednotkami, měla udržovat nacisty v šachu a nedovořit jim ohrožovat zázemí britských a amerických armád. Byl to úkol zdoluhavý a vyčerpávající. Dobýt pevnost přímým útokem bylo nad síly brigády. Němci, kteří měli početní převahu, zaplavili rozsáhlé předmostí města, takže tam nebylo možné použít hlavní údernou sílu brigády — tanky. Obrněná brigáda plnila tento nevděčný úkol až do 9. května 1945, kdy se velitel německé posádky vzdal.

Za celou dobu uskutečnila brigáda několik větších útočných akcí, při níž pobila asi 1000 nepřátel. Na 900 německých vojáků vzala do zajetí. Brigáda ztratila 167 padlých, 461 raněných a 40 nezvěstných vojáků.

V posledních týdnech války byl z brigády vyčleněn tzv. kombinovaný oddíl. Jeho úkolem bylo urychleně se připojit k vojskům 3. americké armády, která již 18. dubna 1945 dosáhla v chebském výběžku čs. státních hranic. Čs. vojáci ze Západu se tak měli alespoň symbolicky podílet na přímém osvobození republiky. V poledních hodinách 1. května se příslušníkům kombinovaného oddílu skutečně podařilo přejít v prostoru Cheb čs. hranice a vztýčit na tomto místě československou vlajku.

12. května započal pak přesun celé brigády do vlasti. 18. května dorazil transport do Plzně a 30. května projížděli již

českoslovenští vojáci ze Západu osvobozenou Prahou.

V posledních měsících války pokračovaly čs. stíhací perutě v podstatě v téže bojové činnosti jako před invazí. Tato „staronová“ činnost nebyla méně náročná. Letci útočili na lokomotivy, cisterny v Holandsku, na nepřátelskou loďní dopravu, doprovázeli bombardovací svazy nad nepřátelské území atd. Přibyl jim další úkol — zjišťovat a popřípadě ničit létající pumy V-1, které nacisté začali vysílat na britská města.

Ve dnech 17. až 26. září se čs. stíhači účastnili výsadek operační spojeneckých vojsk v prostoru Nijmegen, Eindhoven a Arnheim. Byla to největší akce tohoto druhu v letech druhé světové války. Skončila neúspěšně, mimo jiné i proto, že se výsadekářům nedostalo odpovídající podpory nejen ze země, ale i ze vzduchu. Mimořádně špatné počasí totiž bránilo, aby spojenecké letectvo mohlo účinněji zasáhnout.

Koncem března 1945 odstartovali naši stíhači k obdobnému úkolu — podporovali další výsadekovou operaci — tentokrát v prostoru Wessel, východně od řeky Rýna. Akce měla tehdy všeobecný úspěch a otevřela spojeneckým pozemním armádám cestu do nitra Německa.

Do konce války nalétali čs. letci ještě mnoho tisíc operačních hodin, svedli desítky leteckých soubojů a zasadili nepříteli nemalé rány.

Československé letectvo setrvalo v bojích proti hitlerovskému Německu po celých šest let války až do vítězného konce. Jeho bojový přínos na západní frontě byl nesporně veliký. Od konce srpna 1940 do května 1945 sestřelili čs. stíhači ve Velké Británii 340 nepřátelských strojů. Příslušníci bombardovací perutě svrhli 1,218 375 kg pum na nepřátelské cíle a napadli 35 ponorek a 4 povrchové plavidla. Čs. letci vykonali jen ve Velké Británii celkem přes 40 000 letů v trvání takřka 100 000 operačních hodin. Bojové úspěchy byly však zaplaceny životy 511 letců. Jejich hroby jsou roztroušeny po mnoha zemích i v mnoha mořích.

Do osvobozené vlasti se vrátili čs. letci ze Západu ze všech zahraničních vojenských jednotek až poslední. 13. srpna 1945 přistálo na pražském letišti 54 spitfirů Čs. stíhací skupiny; příslušníci 311. čs. bombardovací perutě byli přivítáni na domácí půdě o týden později.

ČESKOSLOVENŠTÍ PARTYZÁNI VE FRANCII A V ITÁLII

Během pobytu Čs. obrněné brigády u Dunkerque rozmnožovali její řady znovu naši občané i krajané z osvobozené Francie. Jejich nejvýznamnější složkou byli bezesporu Čs. příslušníci francouzského hnutí odporu.

První partyzánský oddíl, jehož jádrem byli bývalí interbrigadisté, vznikl již v roce 1941 v okolí Paříže a patřil mezi nejaktivnější odbojové skupiny v okupované Francii. Čs. interbrigadisté hráli ovšem důležitou roli i v jiných oddílech. Tak např. A. Neuer, bývalý politický komisař interbrigád, se stal velitelem partyzánských skupin složených vesměs z cizích státních příslušníků. Vedl jejich boj až do září 1943, kdy byl zatčen gestapem a umučen. Mladý slovenský dělník P. Šimo převzal velení dalšího partyzánského oddílu. Při jedné z bojových akcí byl však rovněž chycen a popraven.

Začátkem roku 1944 se seskupily Čs.

partyzánské oddíly v tzv. československé bojové družiny, které se účastnily již pravidelné partyzánské války. Když 19. srpna 1944 vypuklo v Paříži povstání, bylo mezi prvními povstalci připraveno k boji na tři sta našich vlastenců. Ukořistili německou výzbroj a úspěšně ji použili na bariádách i v bojích na Rue Kleber, Rue Bonaparte, na Place de la Concorde i jinde. Po skončení bojů nabídli Čs. partyzáni ve Francii své služby Čs. vojenským úřadům a byli postupně začleňováni do obrněné brigády.

K Čs. vojenské jednotce přicházeli rovněž četní partyzáni z Itálie. Rekrutovali se především z řad bývalých příslušníků tzv. slovenské armády a protektorátního vládního vojska. Tyto útvary nasadili nacisté na jaře ke strážní a technické službě do severní Itálie. Mnozí vojáci však záhy přeběhli k místním partyzánům a bojovali proti společnému nepříteli v oblasti Piacenza, v okolí Turina, v horách Canavese a jinde.

—*—

Zahraniční odboj proti fašistickým okupantům v letech druhé světové války byl součástí celosvětového protifašistického zápasu. O osudech Evropy i světa — a tím i o osudu Československa — se rozhodovalo na světových bojištích, v bitvách, jejichž rozsah dosud nepoznaly dějiny. Podíl, místo i význam malého, nepočteného Československa nejsou přirozeně rozhodující. Avšak nelze popřít, že každý vklad do spravedlivého boje proti nesvobodě a bezpráví byl cenný a dokonce nezbytný. Bez aktivního přispění všech zemí by se mezinárodní demokratická protifašistická koalice nestala oním mohutným vojenským, politickým i morálním činitelem, který vybojoval zápas se světovým fašismem.

Boj československých vlastenců proti německým okupantům nebyl ovšem pouze bojem, který měl přispět k porážce hitlerovského Německa. Současně — a to především — byl i zápasem za obnovení československého státu. V tom smyslu vyniká hlavně politický aspekt československého odbojového hnutí. To se týká i československých vojenských jednotek, které během války vznikly v Sovětském svazu, na Západě a na Středním východě. Zahraniční jednotky se staly velkým argumentem pro československou politickou reprezentaci, která na mezinárodním fóru obhajovala existenci československé republiky. Československé vojenské jednotky

a zvláště pak statečný boj našich vojáků na exponovaných frontách pozvedl autoritu československých politických činitelů.

Od počátku má tedy československé ozbrojené hnutí především politický význam, který převyšuje jejich význam specificky vojenský. To ostatně potvrzuje i skutečnost, že Čs. ozbrojené síly tvořily v bojových vojenských masách na frontách druhé světové války jen nepatrnou částku. Československé vojenské jednotky nebyly pravidelnou československou armádou. Vznikly v mimořádných podmínkách a byly i mimořádnou formou její existence. Proto také bojová činnost neskýtá dostatečnou základnu pro hlubší vojenskoteoretické závěry.

Příslušníci zahraničního odboje splnili se ctí své poslání v boji proti fašismu, za osvobození vlasti. Podle svých sil a možností přispěli k porážce nepřítelů a pomohli tak obnovit Československou republiku. Význam jejich statečného zápasu — ať bojovali na Východě, na Západě či na Středním východě a v severní Africe, ať bojovali v partyzánských jednotkách různých okupovaných zemí — netkvěl ovšem jen ve vojenské stránce věci. Byl především politickým výrazem skutečnosti, že se československý lid nevzdal násilí, že nesložil ruce v klín před fašistickou mocí, že trpně nečekal na své vysvobození.